

ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱՌԱՆՁԻՆ ՈՒՆ ԼՍԻՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԵՆՈՒՄ ԸՆ Ա-
ԴՆԸ ԸՆԶԻՄԱՆ. 1-ին երեսի վրայ աղգին (պե-
տիւ, 15 կող., Գովհասից զուրս՝ 21 կող., ճւղ-
կին. 10 կող., Գովհասից զուրս՝ 15 կող.):

ՊԱՌԻՅ ԵՆՈՅԱՐԱՐՈՒԹԻՆՆԵՐ ԶԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

2nd pr qprn, p'p'p'p' p'p'p' 8 2 4nd. qprn 4 4 4 4 4 4
 9-3 d. g'p'p'p'p' 4 6-2 d. g'p'p'p'p'

ՀԱՆՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳԻՐԻ ՄՕՏ՝ Ժ. 2-րդ միջև 3-

1871

Тифлисъ, Редакци Гаеты „Оризонъ“

22
Tiflis (Bnashvili, Caucasus). Redaction "Horizont".

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՒ
Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԸ*)

Նկատելով, որ անապատավորներն
ազգի մտաւոր և բարոյական զարգաց-
ման ծառայողների վերաբերութեամբ
ընդհանուր է, Ազգայնաբնական է առ-
նում մեկնեամաների ու նրանց տալ

մեղաանելիքի վրայ: Առում է հսկանքումը չեմ տեսած և ոչ լսած, մեղաանում մի որևիցե զրախանազել առանց արտաքին օգնություն մի որևաշխատութիւն լինի տպագրած: Միայն թարեանելիքի թէ զրախան և թէ նրա թաղան հարատեութիւնը մեկնաանելիքում նպատակ է: Եւ ինչպէս

մասնին չհնչակարող ըստաստեղծ Գրամսոն-Բոթլիգլան իբ ծնւելու օրը սկսած մինչև մեռնելը նպատակ է եղննթակա, Բաֆֆու «Փոռնիքը» նաւա տղարանուս իսկւած տղազորութիւ վարը չվճարելու համար, վերջը կշեքով ծախսեցին մահուուք իսթաթիւն

համարժեք է Արժույթի տեսության համարժեք
համարժեքի հետևանքով Արժույթի տեսության
համարժեքի հետևանքով Արժույթի տեսության

ըր կարգալ են ստորում ու զարգա-
նում՝ իրեն սեղագնան երեխաները
Ֆուում են մի ևս ընկած գիւղում ան-
ուսում ու աղէտ, ուրիշներն էլ կա-
ծում են թէ ինքը անաղաբներ ու ան-
սիրտ մտող է, միջոցն հշարտուն էն
է, որ ինքը միջոց չուէի և ինչ կարող
քաղաք ըրեր, պահէ և ուսում տա-
լի զաւակներին...

Մի օր, մի մանրածախն զորոյի ծա-
մանէլ նոյն զանգառն դրանս Աղա-
յանը, թէ միջոցն մի ոտս Շորա-
զեալ (Շիրակ), միւս ոտս Դաքաղա-
քն ու գիշեր անաղաբ տալուսում
էի, ուսումնաբաններն էլ քաց անու՛ւ
որ իմ ազգի երեխէնն ուսում տանն
լուսաբուրն, միւս կողմից էլ մանկա-
պարտեանն յօրտալու և մանկեալ

անաղարատ ու հյուս գործը, թէև Աղա-
 Խանը աւելի շատ էր նմուտ հայո-
 լելզին ու նրա բարքաւորներին, աւել-
 քան երեւակաւորներն ուներ հ ող-
 քութեան աւելի խոր ու լայն թափը:
 Եւ նշանակելին մեր ու հնր, ու
 Սուեղուկեանը կեանքում էլ միշտ մ-
 նաց տառածին, երբէք չեղաւ հայ գ-
 րողների հետ ու նրանց շրջանում:
 մի ընկեր չունեցաւ Ասեան անգա-
 րէ իւր համ մի աստիճալ հայ գրող-
 րի ցանկը կազմում էինք՝ միշտ մ-
 ասանում էինք Սուեղուկեանի հետ:
 վերջը էինք յիշում ու վերսը գրո-
 Անթիւ ու անանաթը դէպքերի մէջ
 չեմ յիշում մի զգալը, որ որեւիշ հե-
 լինի եղածը Միշտ սկսում էինք՝ Կո-
 Խան, Աղախան, դժում միշտն ներք-

երկեր ու չէրթաթներ էի գրում, ու
 նրանք ուսումնի ու կրթութիւնը ճա-
 րգապաշտ լինէի, առողջ ու կատարեա-
 լաճ երեխաները մնացին զիպոյսի մ-
 անզրապէտ, անուսում, աքճառ ու խա-
 լալ իմացողներն ու տեսնողները
 էլ՝ լրբւ ծիծաղեցան, Թէ տեսէ՛ք՝ Ա-
 զայեանը խալիք երեխանցը ուսու-
 չնուսում, փոխանակ ամալիլու ու մա-
 ծելու, Թէ մենք ենք սեղաւոր, ու
 նրանք միջոց ու շնորհաւորութիւն չեն
 տալիս ու չենք պատճառ ոչ իբրեւ մա-
 կաժամբ, ոչ իբրեւ զողոյի,

վերջը ունեցուկաների անունը յիշ-
ու գիտած գլխին։
Այի, սա բացառութիւն էր, և
բացառութիւնը շատ բան է ասո-
ւն է ասում, ինչ որ ասում է Ա-
յանը, թէ մի մողղուելիք որ ուն-
է զբաղանութիւն ունենայ, պէտ-
իականակ մարդներ ունենայ, զբա-
նութեանը իւրեւան մարդիկ ունե-
ու իրանց կարողանայ պահել իր
զորքի վրայ։
Մեզինք ուսման կարծած են,
զորդներն զբաղանքն որ պայքարելով
վաճառուելով, տարածելով կարելի է է

Եւ, յիշատիւ, Աշայաննի առաջին ե
րեք երեկոսաները ուսումնարանի երե
շտանուս:

Խօսակցութեան վերջում գրել
նկաթիւի մի երկրորդ ցանկ առաջ ը
րոց՝ էլ պօճա, էլ վէպ, էլ դրամա—
խօսքով զբաղեալ ամեն սեփի ու ամ
պատիւի շան, Թէ՛ Էս բարձր պէտե
զրէի, բայց գրելու նաւարարութի
ւունքին, հիմի կտակում եմ, որ դ
ղբան, Ես շատ ծիծաղեցի ու յայան
ցի, որ էդ աշայանքիցը ես էլ յատու
նեմ: Ինքն էլ լաւ գիտեմ, ի նախ
ինչպէս որ իրեն ցուցանի էլ ինչ
անմասնութի:

Այսպես լինի միտքով
 Մխարկում են:
 Դա ցափն կոզմի միտքն մասն
 են աւելի շատ կը նպաստի շատ
 լուս գործիք. բայց զբաղանութի
 քանակով չի գրականութեան, այլ
 բազմի, և զորով նրանով չի նշա
 ւոր թէ ինչքան է դրամ, այլ թէ
 քան է դրամ: Հասաւոյն գործիք
 շատերի գրական գործերը թէ՛ հա
 թեք թէ՛ հազ իր գործունէութեան
 չին շրջանակ և առաջագրէք հա զա
 ռէք՝ դարձեալ նրանց հաւոր
 բուստ չեն դառնալ, մասնաւոր
 բիւ ժողովուրդների մէջ. են գրա

Եւ Էպէս՝ Աղայեանն էլ եղաւ յաւանգաւում գրողներէր Ժողովքէն բացառութեամբ նրա գրածներն էլ ունին ոտք վրայ աշխատողն, յաւատակէ՝ գրողի գործի բոլոր նշանները:

Էջ կողմէր մեր գրականութեան ժառանգութիւն է կազմել թերեւ միտ Գ. Սուրճեանները, որ զիբբով պատահեալ էր ու ապակով մարդ է կրող էր երկրորդ ու բարձր նշանի եւ լիզու գլխակն, ո՞հ մշակել, թէ տրպէն է զիւստի ու պատահաւոր, որ Գեղարք է թէ ո՞հ եւ թէ կերտածքի կողմ:

զործերը, որ ազգայնությամբ շատերը
մար են ազրուստ դառնալու և ի
ազգերի համար էլ հոգեորական և
ու հարստութիւն. Եւ իմաստուն
հաստուն ազգերը իրենց ունեցած
դանդները զրա ինչեան էլ ա
ստատ Ժախնայ, լաւ են իմաստ
այաւաւանախնայ շատ էջան
շատ Ժանդ բան են ձեռք բերում

Յովն. Թումանյան

202.) երկարատև դիմադրություն
բայց դուցե ոչ մեկը իր անաւոր դը
մատիզմով չկարողանայ հաւատարմ
որդի ընտանեկան կենսական արժան

ազաները ժառղ են ճաթում Ան-
կեսարոնական կառավարութեան
բանակցելու, Հ. Յ. Դաշնակցու-
թեցական մարմինը, իրեն հեռ-

Դա մի հրաշքի պատմություն է,
լեզենդա: Ֆրանսիական և շվեյցար
կան թերթերը հիացմունքով առին ա-

նախով ուրիշ յեղովութեանս աս
որոշում է մերժել թիւրք կառ
րութեան պահանջը և հրաւիր
ժողովրդին դիմել ինքնապաշտպ
անութեան:

Մի փոքրիկ շրջան հայկական է լինիլույում, ըստիցամ եօթ զիւղիւր զուտ հայաբնակ, ըստիւ 1,200 հատան Մոյկիզերերից ընդամենը մի է կու ժամ զիւղի ներս Ամա միջ հետ քրդորդ վայրը:

Վարդիկեանը ստորագրելիք էր.
մի քանի հայ ժողովուրդի համար
ընդ չէր Մուսա Գլադիլի ամբողջ
լուսինը, բազմաճակատ մի ա-
ռայր, կին, ծեր, մանուկ, ձգու-
րեանց առանձն ու տեղը և յեղա-
կաններին առաջնորդութեամբ բա-
նում են Մուսա Կոյուն, առ-
իւրեանց հետ անհրաժեշտ պա-
հարկներով ուղեկցում են
հայրին:

Ճշ սկսւում է ծերկար, անհա-
մեշտ ամառային Անգլիայի բայսմո-
նէշ ընդամենը մի 700 հոգի

1915-թ. յունիս 17-ի այնպիսի
նրան է կառավարական հասմանը...
«Բաղդիկ»
Եթե՞ն օրակայ պայմանաժամ
Մինչ այժմ սուէ-կադրեր իմացել է
արդէն Զէյթունի, 2-րդ-Մարզա-
ստեղծանունի մասին սարսափները:
Այնուամենայնիւ, ծովագնացի
քանի զինվոր, համազգնորելով կառ-
վարութեան հրամանին, սկսեալ
զայնից՝ Բուլամորք ու անհաղ-
ղանգաժամ... Օրինակը կըրող էր վա-
րէն լինել Սուէ-կադրի համար. և մի

վարդ Թ. Կոստյ երեսասարդ
բայց բոլորի ճամբար զենք էլ
Դաշնակցութիւնը հրապարակ է
ընդամենը 140 հաստ զրա հը
հաւակնանները 7 հատ: Իբրև
ճնշարդ—մի 100 քիլո վառոց և 6—
փամփուշտ:

Արանիելի հեն հայոց ուղղմ.
զիշերբըրը: Բարձրաբերկ և ա
դարձկանի, ծակած խրա
նեբով, առկէջ դիւբին էր շան
րել թշնամուն:

Ի՞նչ անողորմաբան չէ աստիճանը՝ Նոր Երուսալիմը, որտեղ ինքն էլ սկզբում իբր հորինեց օժանդակություններ ստանում, հոր մասնաճիւղը՝ Երուսալիմի քաղաքը, որտեղ անհատները ընդհանուր առմամբ չեն հասնում իրենց իրավունքներին։

ստեղծելու աշխատութիւնը Լ'աֆ-
ֆօնէշներէն՝ օրն ընկաւ զեռն ըրա-
շատ առաջ, և այնուհետեւ հս ոյ-
չգրեցիք, մինչև Աբարաամէն խմբա-
նշանակեալս: Եւ այնուհետեւ էլ
եւ միայն այն ժամանակ, երբ կո-
նակի պարագամունք եւ ունեցել, բ-
տարաւ մէջ մի փոքրիկ բան մի-
ւայն էլ ոչ մամն տարի: Աղբիւ-
խամբարատանը իմ գրելն աւելի բն-
աւոր եղաւ, երբ ուռի էլ ոչ ստա-
նալարեցիք, բայց հնցէ որ դարձա-
րեց նա իր ուռիէլ տալը, հս էլ
դարեցիք գրելը և սկսեցիք ապրելու
այլ ճանապարհ: Գինեցիք Սալիան
ճանապարհով ապրելու անյաջո-

*) Տես Հնդկերէն: Ա՛ 135.

Հայական մեծ ողբերգութիւնը
նի մի քանի դրազներ—կռիւ, հե-
տական ըմբոստացման դրազներ-
րոնք իրենց բառացիկ ու եղբրա-
վեանութեամբ «զարդ» կը լինին
միայն մեր ազգային նիդերապառ-
մի ալի, ընդհանուր, համաշխար-
հին պատմութեան նրբէք, երբ
ստորդկութեան ուժի հատածը չի
բնի այդքան մոայլ, սասանից
վարկեաններ, երբէք Միգէլ Ան-
ճելի խօսքան վրձինն անգամ չի
բերան անջան ցնցող, արհաւիր-
սարաններ, ինչպէս այդ մի շարք
կական օլալիւնները, որ ստիպած պ

Հում էն ինքնապատշաճապես չէր
զբոսը արեան Ջուլուդի ուլիկանը
կուտւում էին պատեով մեռնելու մե
տոյութեամբ ու առաջիկ պէս օրօր
էին զանալիժող ամբաների վր
կուտւում էին ամբողջ ամբաներ սով
բեր զրկանքներէ մէջ, աչքերը յառ
դէպի բոլոր ձորիկները, առա
փրկելիքեան ռեէ յայտ, կուտւում
մտապաշարուում և, ի վերջոյ՝ կա
ղատուում էին ճրարացի, կամ թէ
բում աստիճանաբար ու կուլ զն
ալիքներէն...

Ասելի արտաճաք պատկերները զժ

սալայի, Երաստի եղև նա, Երաստի երկա-
լայ և զուգե՛ց նոյնիսկ յայտարայ իրիկ-
կանության նն մեր հայկական հորի-
զոններում, ուր ասես մի չարաշու-
նախախնամութիւն ստեղծել և ամեն
նախախնամ, ամենասահմանը ձեռք մարդ-
կային վշտի, տառապանքի ու հոգե-
վարքի...

Վան, Շաստի, Սասուն, Զէյթուն
Շապղին, Գարաշինար, Սուգտաւ... Ան-
սայ լ մարտական ջոկաթմները: Ո-
մանք ապստանքին զինու ուժով եր-
կար, անդու, հերոսական շիմաղու-
թեանը: Ոմանք էլ թէյնալոյց ոտնա-
կոխ եղան ու անշուշտ զնաղին:

Յուզիլ և ամենքն հակառակորդն էլ
Այդ հակառակորդի մանրամասնը ղա-
նայալայութեան բաժին են: Ինչպէ-
կանքին ու բնկան Զէյթունը, Սասու-
նը, Շապղին, Գարաշինարը—յետք մի
այն կիմանքն: Ասողոնը կան—
միներ. որ մեր զոյգ չնկող լեռնալայ-
րերը ղեռ չեն մնառ, որ բազմաթի-
ւասունայնքներ ղեռ պահուած են հեռա-
ւոր խորքերում զեռ: Որ հպարտ զէյթու-
նիքին մի մասը ղեռ կուտւ և ղեռը
ձեռին, ապաւինած իր անասիկ բար-
ձունքներին... Սքանչիւրեզ զեղեցիկ
է եղև և Շապղին, Գարաշինարի ու Շա-
նահի լեռնաբնակ ձայնը (Տրապիզոն)

*) Ինչպէս յայտնի է, մի քանի հարիւր հազ-
արէն զաւա են իշտ:

Մ. Վ.

Դա մի հրաշքի պատմություն է,
լեզունդա։ Ֆրանսիական և ռուսացա-
րկան թիթիթի ինքնակենտրոն տեխնի-
կան մի քանի մանրամասնները և
անօդերևակ պատմությունը։ Քոստո-
նյուսի մասին և Եգիպտոսի ընկերներ
«Հորդոգներ» էջերում։ Բայց մի անգ-
լի, որ պատկեր է դրել ու խոսել... Դ-
ման զբաղմունքով ուրիշ ազգերի
ամբողջ սերունդներ են դաստիարա-
վում։

Մի փոքրիկ շրջան հայկական
լեկոյալում, բաղկացած եօթ հիւրերի
զուտ հայաբնակ շուրջ 1,200
տուն։ Մովսիսյանի ընդամենը մի
կու ժամ դեղին ներս։ Ահա մեզ հե-
տքերի վաճառքը։

1913-ի յուլիս 17 այնտեղ ևս հա-
նում է կառավարական հրամանը։
— «Գաղթիկ»։

Եօթն օրապ պայմանաժամ։
Մինչ այդ սուէտաբեր իմացի է
արդեն Ջէյմսին, Չոք-Մարզու
ստեղծահանությունը սարսափները։
Այնուամենայնիւ, ծովագիւղացի
քանի զինվոր, համակերպելով կառ-
վարության հրամանին, սկսում
զաղթիլ։ Թուլամորթ ու անհա-
ղաքաւած... Օրինակը կարող էր վա-
կել լինել Սուէտայի համար. և մի

նախդ ուրիշ յեղափոխական տա-
րուշում է մերժել Թիւրք կառու-
թանքնապաշտանը և հրաւիրե-
ցողորդին դիմել ինքնապաշտա-
թեան:

Վարկեանը սարսափելի էր մի-
մի քուռէ հայ ժողովուրդի համար
եւր չէր մնում: Իր գիշերի ամբողջ
չութիւնը, բազմահազար մի ա-
ռայր, կին, ծեր, մանուկ, ձգու-
իրենց առնէ ու տեղը և յեղափո-
խանքին տառնորդութեամբ բա-
նում են Մուսա-Կաղ լեռը, ան-
իրենց հետ անհրաժեշտ պա-
րահանանքը ուղեկցում են
հօտին:

Նւ սկսում է երկար, անհատ-
մեծամարտը: Անգղիս բազմու-
մէջ ընդմիջում մի 700 հօգի
վճել ու կռուել երկուստեայ
բայր բոլորի համար զենք էլ
Դանակցութիւնը հրապարակ է
ընդամենը 140 անու զրա հը-
նակցանքները 7 հատ: Իբրև ու-
մթերը—մի 100 քիլո վառօդ և 6-
փամփուռ:

Սքանչելի են հայոց ապա-
դիրները: Բարձրաբերձ և ա-
զազաթիւնը, ծածկւած խիտ ան-
նիւթով, առկէջ դիւրին էր շահե-
րել թշնամուն:

